

chokma = wijsheid

Dit spel beoogt om in het gezin of in een groep spelenderwijze de kennis van de Bijbel te verrijken en te verdiepen.

De vreugde zal dan ook vooral daarin zijn dat men, na het spel herhaalde malen te hebben gespeeld, bemerkt reeds véél geleerd te hebben.

Voor kinderen is het gewenst dat de speelleider de antwoorden duidelijk voorleest — zo nodig wat vereenvoudigt en verduidelijkt.

Wellicht wilt u van sommige vragen meer weten. Wij verwijzen u hier-voor naar onderstaande literatuur.

Wegen en voetsporen van het Oude Testament

Uit de wolk der getuigen (profeten)

De Bijbelse geschiedenis

Kleine atlas van de Bijbel

Bijbels beeldwoordenboek

In het land van de Bijbel

Met Paulus op reis

De weg van het Woord

Bijbelse knooppunten

Symboliek der Joodse religie

Plantenleven in de Bijbel

Dr. M. A. Beek

D. J. Baarslag

D. J. Baarslag

Luc. H. Grollenberg

Dr. A. van Deursen

I. Snoek

Dr. W. Lodder

Dr. E. L. Smelik

Dr. M. A. Beek en

J. M. de Jong

J. Soetendorp

Vilh. Möller-Christensen

K. E. Jordt Jørgensen

SPELREGELS

SPEL A

Aantal spelers

Ieder krijgt een gelijk aantal **groene** kaarten, terwijl het minimum aantal kaarten, dat iedere speler moet hebben vier is. Dat wil dus zeggen, dat er maximaal **acht spelers** mee kunnen doen.

Wèl kan het aantal spelers worden uitgebreid, als er "koppels" gevormd worden en er dus bijvoorbeeld twee aan twee of drie aan drie gespeeld wordt.

Zelfs kan het spel met een **groep** worden gespeeld, als we deze in enkele kleinere groepen verdelen. Wie antwoord geeft in deze groep en hoe lang het overleg mag duren, of welke andere spelwijze hierbij gevolgd wordt, kan van te voren vastgesteld worden.

Er is een **speelleider**, die zelf niet meespeelt.

Verdelen van de kaarten

De **groene** kaarten worden goed geschud en onder de spelers verdeeld. Ieder krijgt dus een gelijk aantal kaarten.

Ook krijgt ieder een gelijk aantal **oranje strafpunten**.

De **blauwe** kaarten worden samen met de kanskaarten geschud.

Deze krijgt de speelleider. Hij heeft tevens het boekje met de antwoorden.

(Er moet op worden gelet, dat er geen twee kanskaarten op elkaar liggen).

De **gele** fiches worden geschud en met de blanco kant boven in de doos gedaan. Ook deze krijgt de speelleider.

Het spel

Nu neemt de speelleider de bovenste blauwe kaart en begint te vragen.

Eerst noemt hij het onderwerp en vraagt dan bijvoorbeeld:

Wie heeft **PROFETEN** 4?

De speler die de kaart **PROFETEN** 4 heeft krijgt nu de eerste beurt.

Speelleider vraagt: Welke vraag?

Speler kiest: vraag 1 òf vraag 2 òf vraag 3.

Bij vraag 3 mag de speelleider vraag 3a, 3b of 3c geven.

In ieder geval wordt er dus één vraag gesteld, die als volgt wordt gewaardeerd:

vraag 1 — goed: 2 punten, d.w.z. men ontvangt van de speelleider 2 fiches ter waarde van 1 punt (**geel**)

vraag 1 — fout: 1 strafpunt, d.w.z. er moet 1 **oranje** strafpunt aan de speelleider betaald worden.

vraag 2 — goed: 4 punten, d.w.z. 4 fiches worden ontvangen

vraag 2 — fout: 2 strafpunten moeten worden betaald.

vraag 3 — goed: 6 punten, d.w.z. 6 fiches worden ontvangen

vraag 3 — fout: 3 strafpunten moeten worden betaald.

Na de vraagstelling legt de speler de gebruikte kaart om.

De fiches hebben ook waarde als betaalpunten en moeten dus eventueel bij gebrek aan strafpunten aan de speelleider gegeven worden. Deze doet ze dan weer omgekeerd onder de andere in de doos.

Van vier **gele** fiches kan een voorstelling samengesteld worden:

boekrol

profeet

olijftak

shaloom (Hebreeuwse letters)

Wie dus de meeste goede antwoorden geeft heeft kans de meeste figuurtjes te kunnen leggen. Ieder samengesteld figuurtje is **10 punten** waard. Er kan van te voren worden afgesproken of men één keer of twee keer mag antwoorden.

Kanskaarten

Ligt er een kanskaart boven dan mag de vraag daarop beantwoord worden door degene die de laatste beurt heeft gehad.

Voor een goed antwoord geldt het aantal punten dat de kaart aangeeft, voor een foutief antwoord hoeven geen strafpunten gegeven te worden.

Optelling punten

Ieder samengesteld figuurtje: 10 punten.

Losse fiches: 1 punt.

Strafpunten: 1 punt.

SPEL B

Aantal spelers

Voor dit spel geldt hetzelfde als genoemd onder spel A.

Spelleider

Zelfde als spel A.

Verdelen van de kaarten

Zelfde als spel A.

Het spel

Dit begint ook hetzelfde als bij spel A met het noemen van het onderwerp. Nu echter stelt de spelleider vraag 1. Is deze vraag goed beantwoord en wil de speler verder gaan, dan stelt de spelleider vraag 2.

Is deze vraag ook goed beantwoord en wil de speler nog verder doorgaan dan wordt ook vraag 3 gesteld. Nu mag de speler kiezen vraag 3a, 3b of 3c.

De waardering is:

vraag 1 — goed: 1 punt, d.w.z. 1 fiche

vraag 1 — fout: géén strafpunten.

vraag 2 — goed: 2 punten, d.w.z. 2 fiches

vraag 2 — fout: 1 strafpunt, dus 1 strafpunt aan de spelleider geven.

vraag 3 — goed: 3 punten, d.w.z. 3 fiches

vraag 3 — fout: 2 strafpunten, dus 2 strafpunten aan de spelleider geven.

Weet de speler de vraag niet, dan wordt dezelfde vraag achtereenvolgens gesteld aan de andere meespelers. De spelleider gaat hierbij de kring rond, zoals de klok draait. Degene die antwoord kan geven krijgt 1 punt (onafhankelijk welke vraag het is geweest), er worden nu geen strafpunten gegeven.

Ook hier geldt dat fiches 1 punt waarde hebben als betaalpunten en ook als zodanig eventueel dus als strafpunten aan de spelleider gegeven moeten worden.

Het samenstellen van de figuurtjes uit de fiches

is hetzelfde als in spel A.

Kanskaarten

Zelfde als in spel A.

Optelling punten

Zelfde als in spel A.

In het theoretisch denkbare geval dat bij zeer voortreffelijke beantwoording een punten-tekort zou ontstaan bij de kas, mag de spelleider zelf punten als "noodgeld" maken en uitreiken.

Antwoorden

BIJBELBOEKEN 1

1. Genesis.
2. Onderdrukking van Israël in Egypte en de geboorte van Mozes.
3. a. Het is niet bekend, wie de brief aan de Hebreëen heeft geschreven.
4. b. Op de tweede zendingsreis: Neapolis, daarna Filippi, waar Lydia de purperverkoopster woonde en Paulus en Barnabas in de gevangenis kwamen. Hand. 16.
5. c. Aan Filemon. Filemon was een bemiddeld man te Colosse, die voor Christus werd gewonnen. Hij bezat een slaaf Onesimus die wegliep, naar Rome trok en met Paulus, die toen voor de eerste maal gevangen zat in aanraking kwam. Onesimus wordt Christen. Paulus zendt hem dan terug naar Filemon met een brief, waarin hij vraagt Onesimus weer zonder meer op te nemen.

BIJBELBOEKEN 2

6. 1. De Openbaring van Johannes.
7. 2. De boeken van Mozes of Pentateuch. De naam Pentateuch komt ca. 160 na Christus het eerst in gebruik. Het Grieks sprak van hē pentateuchos, het vijfdelige (boek), het Latijn sprak van pentateuchus. In het Jodendom zijn deze boeken de thora = onderwijzing genoemd.
8. 3. a. Met de z.g. "PROLOOG", waarin de bekende tekst voorkomt: Het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond.
9. b. Tenak (Tenach) naar de beginletter van de Hebreeuwse namen voor de drie delen, waarin zij het verdelen: Thora (pentateuch, de vijf boeken van Mozes), Nebiim (= profeten) en Ketoebim (= geschriften).
10. c. Mattheüs 6:9-13.

BIJBELBOEKEN 3

11. 1. Mattheüs.
12. 2. Vier: Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes. Zij worden de evangelisten genoemd.
13. 3. a. Corinthe — ligt in Griekenland, ten Westen van Athene. Efeze — ligt in Klein-Azië, aan de westkust, even onder het midden. Filippi — ligt in Griekenland (Macedonië) ten N.O. van Thessalonica (het tegenwoordige Thessaloniki).
14. b. De "kern" van het boek aan de Romeinen is: Ik schaam mij het evangelie niet, want het is een kracht Gods tot behoud voor een ieder die gelooft (Rom. 1:16).

- 15** c. Het lied der liefde.
Al ware het dat ik met de tongen der mensen en der engelen sprak, maar had de liefde niet, ik ware schallend koper of een rinkelend cimbaal.

BIJBELBOEKEN 4

- 16** 1. Genesis betekent: wording — begin.
17 2. Johannes.
18 3. a. Verloren zoon ✕
verloren schaap ✕
vijf wijze en vijf dwaze maagden ✕
arbeiders in de wijngaard ✕
onrechtvaardige pachters ✕
verder nog:
verloren penning ✕
rijke dwaas ✕
de zaaier ✕
onkruid onder de tarwe ✕
mosterdzaadje en zuurdesem ✕
koninklijk bruiloftsmaal ✕
de talenten ✕
onvruchtbare vijgeboom ✕
onrechtvaardige rentmeester ✕
rijke man en de arme Lazarus ✕
de Farizeeër en de tollenaar ✕
de goede herder.
19 b. In de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus.
20 c. In Antiochië (Hand. 11 : 26).

BIJBELBOEKEN 5

- 21** 1. Exodus betekent: uittocht.
22 2. Lucas.
23 3. a. Boeken die niet zijn opgenomen in de canon van de Bijbel. Het woord apocrief is ontleend aan het Grieks en betekent: verborgen. Het zijn boeken die verborgen worden gehouden of waarvan de afkomst verborgen is. De R.K. Kerk heeft in haar Vulgaat wel verschillende van deze apocriefe boeken opgenomen.
24 b. Psalm 22 — Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten, enz.
25 c. Psalm 120—133.

BIJBELBOEKEN 6

- 26** 1. Getallen. De Hebreeuwse naam is bammidbar = in de woestijn.
27 2. Oude Testament — Hebreeuws.
Nieuwe Testament — Grieks.

- 28** 3. a. 1637.
29 b. David. Psalm 23. "De Heer is mijn herder". Verder zijn de volgende psalmen wellicht van David of uit zijn tijd: Psalm 3—8, 16, 18, 24, 29, 32.
30 c. Esther.

BIJBELBOEKEN 7

- 31** 1. "Tweede wet" — herhaling.
32 2. 1952.
33 3. a. Exodus 12.
34 b. Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jozua, Richteren, Ruth, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen, 1 en 2 Kronieken, Ezra, Nehemia, Esther, Job, Psalmen, Spreuken, Prediker, Hooglied, Jesaja, Jeremia, Klaagliederen van Jeremia, Ezechiël, Daniël, Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi.
35 c. Handelingen 2.

BIJBELBOEKEN 8

- 36** 1. Biblia = boeken.
37 2. Lucas 15.
38 3. a. Exodus 20.
39 b. De naam richter duidt aan, dat deze mannen zowel bevrijders als rechtsprekers waren. In de tijd na Jozua werden zij in tijden van nood geroepen om het volk te bevrijden van de vijand. Dit staat beschreven in het boek Richteren.
40 c. Hebreëen 11.

PROFETEN 1

- 41** 1. Micha, in Micha 5 : 1: En gij, Bethlehem Efratha, al zijt gij klein onder de geslachten van Juda, uit u zal Mij voortkomen die een heerser zal zijn over Israël en wiens oorsprong is van ouds, van de dagen der eeuwigheid.
42 2. Dit was de profeet Nathan en hij zei dit tegen koning David (2 Samuël 12).
43 3. a. Jahwe is verlossing.
44 b. Wanneer hij in de tempel is krijgt hij een visioen. Een engel raakt met een gloeiende kool zijn mond aan. Hij hoort de stem van de Heer die zegt: Wie zal Ik zenden? Daarop antwoordt Jesaja: Hier ben ik, zend mij (Jesaja 6).
45 c. De z.g. tempelprediking, waarin Jeremia waarschuwt tegen het zich verschuilen achter uiterlijke godsdienstige vormen, die allerlei onrecht en wandaden moeten goedmaken.

PROFETEN 2

- 46** 1. Jesaja, in hoofdstuk 9 : 1.
47 2. Elisa tijdens het beleg van Samaria (2 Koningen 6 : 24 vv.).
48 3. a. Jesaja. De profeet antwoordde: Hier ben ik, zend mij.
49 b. Uzzia, Jotham, Achaz, Hizkia, Manasse, allen koningen van Juda.
50 c. Schear-Jaschub = een rest keert terug, een rest bekeert zich.

PROFETEN 3

- 51** 1. Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggaï, Zacharia, Maleachi, Mozes, Elia, Elisa.
52 2. Jona kreeg de opdracht naar Nineve te gaan en deed dit niet.
53 3. a. Door de schrijver van het boek Deuteronomium in hoofdstuk 34 : 10.
54 b. Van de weduwe te Zarphat naar wie Elia in de jaren van droogte werd gezonden en van Naäman de Syriër, die naar Elisa komt. Hieraan herinnerde Jezus de mensen in zijn prediking in de synagoge te Kapernaum (Lucas 4 : 25-28).
55 c. Jeremia.

PROFETEN 4

- 56** 1. Elisa.
57 2. Joël. Hand. 2 : 16-21.
58 3. a. Ezechiël, Daniël.
59 b. Door de felle prediking, dat de stad verwoest zal worden, en aan de vijand overgeleverd, roept Jeremia de haat op van de koning en zijn onderdanen. Als Jeremia tijdens het beleg, op een moment dat de vijand de stad heeft verlaten en de poorten open zijn, de stad uitgaat wordt hij gegrepen en na geselschap te zijn in een gevangenis, "put" geworpen (Jer. 34, Jer. 37 : 11 - 38 : 28). Zijn prediking gaat onverminderd voort.
60 c. Gedalja is aangesteld als stadhouder over de achtergebleven Joden. Hij wordt vermoord. Uit vrees voor Babels wraak vluchten velen naar Egypte. Ook Jeremia en Baruch moeten mee, tegen wil en dank.

PROFETEN 5

- 61** 1. Gehazi.
62 2. Zacharia, in hoofdstuk 9 : 9.
63 3. a. Wie is gelijk de Here?
64 b. Mensenkind.
65 c. De Heer zal zelf een goede herder zijn voor zijn volk.

PROFETEN 6

- 66** 1. Achab.
67 2. Rol van Jesaja.
68 3. a. Jeremia en zijn secretaris Baruch.
69 b. 1 Samuël 10 : 12. Na de zalving door Samuël raakte Saul in geestvervoering en profeteerde met de profeten die hij te Gibeon tegenkwam.
70 c. De verwachting leeft nog steeds dat Elia zal komen vóór de Messias. Zie Matth. 17 : 10-13.
Het gebruik is er op het Pesachfeest dat een der kinderen voor het begin van het tweede deel van de Seder (de na-seder, het deel voor de maaltijd noemt men vóór-seder) de deur opent. Men verbindt dit gebruik met de legendarische komst van de profeet Elia, die de tweede grote verlossing komt aankondigen. Het is nu uitsluitend een symbool van het vertrouwen in het komen van de verlossing. Zo schenkt men ook een extra (grotere) beker wijn in voor Elia: "Men schenkt een beker in ter ere van Elia, de Profeet en men opent de deur, opdat hij binnen moge treden en van zijn beker drinken".

PROFETEN 7

- 71** 1. Elia.
72 2. Jesaja in hoofdstuk 11 : 1 en hoofdstuk 53 : 2.
73 3. a. Haggaï en Zacharia.
74 b. Amos.
75 c. Als Elisa bezig is met ploegen gaat Elia voorbij en werpt hem zijn mantel toe. Daarna laat Elisa alles in de steek en volgt Elia. 1 Koningen 19 : 19-21 (zie ook 2 Koningen 2 : 1-18).

PROFETEN 8

- 76** 1. Elia.
77 2. Johannes de Doper - Mattheüs 3.
78 3. a. Amos in hoofdstuk 5 : 14 en 15.
79 b. Tekoa in het bergland van Judea tussen Bethlehem en Hebron. Hij was schapenfokker. Amos 1 : 1. Ook was hij kweker van moerbeivigen. Amos 7 : 14.
80 c. Eerste visioen: sprinkhanen - Amos 7 : 1-3.
Tweede visioen: een verterend vuur - Amos 7 : 4-6.
Derde visioen: Het pasloot - Amos 7 : 7-9.
De twee eerste visioenen zijn waarschuwingen tegen Israëls ongerechtigheid, waarover Gods straf zal gaan. Zo erg is het dat Amos uitroept: Here, Here, houd toch op!
Ook het visioen van het pasloot is een waarschuwing: God zal "een pasloot aanleggen", zal zien of het recht geschiedt.

HEBREEUWS 1

- 81** 1. Messias = vergriekste vorm van het Hebreeuws: masjiach = gezalfde.
- 82** 2. jat = hand. Gemaakt van metaal om bij het lezen in de Torah bij te wijzen.
- 83** 3. a. tallith = gebedsmantel. Een omslagdoek, die in ieder geval de schouders moet bedekken.
- 84** b. kidoesj zeggen. De wijdingsdrank van vader aan het begin van de sabbatsviering, wanneer het gezin om de tafel zit. De lofzegging ter wijding van de sabbat herinnert aan de twee hoofdmomenten uit Israëls historie: de schepping en de uittocht uit Egypte.
- 85** c. Hagada = vorm van uitleg van de Torah en wel verhalend. Dit is onderscheiding van de halachische vorm die zich bezig houdt met de toepassing op de dagelijkse handel en wandel. (halacha betekent wandel).

HEBREEUWS 2

- 86** 1. Synagoge = plaats van samenkomst, of plaats van gebed.
- 87** 2. Matzes, koeken gebakken zonder gist. Ze worden gegeten op het pesachfeest als herinnering aan de haastige maaltijd voor de uittocht, waarbij er geen tijd was om het brood te laten rijzen.
- 88** 3. a. Jom Kippoer = Grote verzoendag.
- 89** b. Chanoeka = inwijding. Feest dat zijn ontstaan vindt in de Makkabeeëntijd, toen de tempel opnieuw werd ingewijd. Volgens de Talmoed is dit de betekenis van Chanoeka: "Toen de Grieken de tempel waren binnengedrongen verontreinigden zij alle olie in de tempel en toen de regering van het Casjmoneeënhuis de overwinning had behaald, zochten zij, maar vonden niets anders dan een kruik olie, die weg was gelegd, voorzien van het stempel van de hogepriester en er was niet meer dan om één dag aan te steken. Zij staken daarvan echter 8 dagen aan, doordien een wonder gebeurde. Het volgende jaar bepaalden zij en maakten deze dagen tot feestdagen door "Hallel-liederen en dankgebeden". Het chanoeka-feest is een huiselijk feest. Iedere dag wordt er een kaars aangestoken van de chanoeka-kandelaar, die acht armen heeft. In het midden van de kandelaar is een aparte kaars, de dienaar genoemd, die dient om de andere kaarsen aan te steken. (Hebr. sjamasj = dienaar).
- 90** c. Menorah = lamp. Wordt gebruikt als zevenarmige kandelaar maar ook als chanoeka-kandelaar.

HEBREEUWS 3

- 91** 1. Pesach. Het Joodse Paasfeest waarop de Joden denken aan de uittocht uit Egypte.
- 92** 2. Sjofar is een hoorn van bok of ram, waarop geblazen wordt, bijvoorbeeld op het Joodse nieuwjaar. Over het blazen op de sjofar zie o.a.: Numeri 10:1-10, Joël 2:1, 15, Amos 3:6, Exodus 19:19.
- 93** 3. a. Chazan = voorzanger in de synagoge.
- 94** b. Sjema Jisraël (Hebreeuws: Hoor Israël). Dit is de naar de beginwoorden genoemde geloofsbelijdenis van het Joodse volk, die de tekst van Deut. 6:4-9, 11:13-21 en Numeri 15:37-41 omvat. Volgens de traditie werd het sjema Jisraël uitgesproken in de tempel 's morgens vóór het dagelijks offer. Het werd overgenomen in de synagogale liturgie.
- 95** c. Soekot = loofhuttenfeest.

HEBREEUWS 4

- 96** 1. Torah = leer, onderrichting. Het zijn de vijf boeken van Mozes: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium.
- 97** 2. Bar Mitsva = zoon der wet. Zo wordt een Joodse jongen genoemd die de 13-jarige leeftijd heeft bereikt, waarop hij de Joodse plichten moet gaan vervullen. Op de Sabbath die op die dag volgt, wordt hij in de synagoge opgeroepen om een gedeelte uit de Torah-rol voor te lezen. Vanaf dat moment wordt hij in vele opzichten als volwassen beschouwd.
- 98** 3. a. Etrog is soort citroen. Hij hoort bij een speciale feestruiker voor het Loofhuttenfeest. Die feestruiker bestaat uit: één palmtak, twee wilgentakjes, drie myrthentakjes en de etrog.
- 99** b. Midrasj komt van het werkwoord darasj dat "onderzoeken" betekent. Het is een vorm van uitleg van de Torah in de onderzoekende zin.
- 100** c. tefillien = gebedsriemen. Het gaat niet om de riemen, maar wel om de kleine "huisjes" waaraan de riemen bevestigd zijn. Hierin bevinden zich kleine rolletjes perkament waarop enkele verzen uit de Torah zijn geschreven en wel Deuteronomium 6:4, 6, 8.

HEBREEUWS 5

- 101** 1. Sabbath = dag waarop men zich van werk onthoudt. De zevende dag die door de Joden wordt gevierd vanaf vrijdagavond zonsondergang tot zaterdagavond zonsondergang.
- 102** 2. Mezoelah = deurpost. Het is een kokertje aan de deurpost van een huis, waar een Joods gezin woont. In dit kokertje is een opgerold stukje perkament, waarop staat wat we vinden in Deuteronomium

6:13-19: De Here uw God, zult gij vrezen, Hem zult gij dienen, enz.

Dit kokertje wordt aan de deurpost bevestigd volgens de tekst uit Deuteronomium 6:9: "gij zult ze schrijven op de deurposten van uw huis en aan uw poorten".

- 103** 3. a. Bimah = verhoging. Het is een verhoging in de synagoge, met kathedr, waarop de Torah gelezen wordt.
- 104** b. 14e Nisan.
- 105** c. Het pesachfeest (sederavond) wordt als volgt gevierd: 1. Het Kidoesgebed wordt uitgesproken. 2. De leider van de Seder wast de handen, 3. deelt groenten uit, 4. breekt de matsah, 5. draagt het verhaal voor (na de vraag van een kind waarom alles deze avond zo gebeurt), 6. wast opnieuw de handen, 7. deelt matsah uit waarover lofzeggingen worden uitgesproken. 8. Daarna het bitterkruid, gewikkeld in matsah, 9. de verborgen matsah wordt te voorschijn gehaald, 10. het dankgebed wordt verricht en met 11. lofzangen wordt de avond besloten.

HEBREEUWS 6

- 106** 1. Mirjam = Maria.
- 107** 2. Shaloom = vrede - wordt gebruikt als groet.
- 108** 3. a. Tenach = Hebreeuwse uitdrukking voor het Oude Testament.
- 109** b. chokma = wijsheid.
- 110** c. Herinnering aan het wonen in tenten in de woestijn.

HEBREEUWS 7

- 111** 1. Jozua = Jahwe is verlossing, redding, heil. Griekse vorm voor Jozua is Jezus.
- 112** 2. De avond waarop het Pesachfeest wordt gevierd.
- 113** 3. a. Talmoed. Afgeleid van het Hebreeuwse werkwoord, dat "leren" betekent. Het is een zeer omvangrijke samenvatting van Rabbinse discussies en beslissingen over de Torah gedurende enige eeuwen.
- 114** b. Misjnah is een leerboek, de grondslag voor de Talmoed.
- 115** c. 1. Aan de Oostwand ingebouwde kast waarin de Sifre Torah (de wetsrollen) worden bewaard.
2. Ark des verbonds. Kist van acaciahout, bekleed met goud. Dit was het symbool van Gods tegenwoordigheid. De ark stond in het "heilige der heilige". In de kist bevonden zich de stenen tafelen der wet, een urn met manna en de staf van Aäron (Ex. 16:32-34, Num. 17:10, Hebr. 9:4).

HEBREEUWS 8

- 116** 1. Rabbijn = leraar, in Palestina was het een toonaangevende wetgeleerde.
- 117** 2. Hadassa = Esther.
- 118** 3. a. Purim = lot. Purimfeest is het feest dat gevierd wordt ter herdenking van wat gebeurd is na de dag waarop de ondergang van de Joden was bepaald en Esther hierin de omkeer bracht. Er wordt op dit feest dan ook uit de Estherrol gelezen.
- 119** b. Soekah = loofhut.
- 120** c. Rosj Hasjanna = Nieuwjaarsfeest.

BLOEMEN EN PLANTEN 1

- 121** 1. Druiven, vijgen, olijven, abrikozen, moerbeivijgen, granaat-appelen, sinaasappelen.
- 122** 2. De granaatappelboom is een kleine boom. De takken hebben stekels, zijn fraai groen en het gebladerte is dicht. De granaatappel is eigenlijk een bes en heeft een rode of geelachtige schil. De grootte is die van een sinaasappel. Tijdens de strijd met de Filistijnen zat Saul onder een granaatappelboom (1 Samuël 14:2).
- 123** 3. a. Een kolokwint is een slingerplant die langs de grond kruipt of langs muren opklimt. De bladeren lijken op die van een meloen. De vrucht is ongeveer zo groot als een appel. Hij is vergiftig. Kan makkelijk met komkommer verwisseld worden.
- 124** b. In 2 Koningen 4:38-41 staat dat Elisa een van de profeten het veld in stuurt om groenten te zoeken. Waarschijnlijk verwisselde hij hier komkommers met kolokwinten.
- 125** c. De profeet Elisa.

BLOEMEN EN PLANTEN 2

- 126** 1. Roos, anemoon, lelie, hennabloemen, koriander, lotusbloem.
- 127** 2. De nardusplant is afkomstig uit India. In Palestina komt ze niet voor. Het waren de Phoeniciërs, die haar naar Syrië brachten en daar verhandelden. Uit de wortel en onderste stengeldeel wordt nardusolie gewonnen. In Johannes 12 lezen we dat Maria Jezus' voeten zalft met deze nardusolie.
- 128** 3. a. Voor verlichting als voedingsmiddel om in te bakken als geneesmiddel.
- 129** b. Olijfolie. - Pas als een olijfboom 30 jaar oud is kan men op de volle oogst rekenen. Maar dan kan een enkele boom 50-70 liter olie produceren.

- 130** c. Eens gingen de bomen op weg om een koning over zich te zalven. Ze gingen het eerst naar de olijfbom (de voornaamste onder de bomen), daarna naar de wijnstok, deze willen niet. De doornstruik wil wel koning zijn. Betekenis: zoals de goede vruchtbomen geen koning willen worden over de bomen, maar alleen de doorn het wilde, zo wil geen fatsoenlijk man koning wezen over Sichem, maar wel Abimelech (zoon van Gideon). Hij heeft zijn broers vermoord om zelf koning te worden van Sichem.

131 1. Jericho. **BLOEMEN EN PLANTEN 3**

- 132** 2. Wanneer gij de oogst van uw land binnenhaalt, dan zult gij de rand van uw veld bij uw oogst niet geheel afmaaien, en wat van uw oogst is blijven liggen, zult gij niet oplezen; dat zult gij voor de arme en de vreemdeling laten liggen: Ik ben de Here, uw God. Dit staat in Leviticus 23 : 22.

- 133** 3. a. De vijgeboom is zeer dichtbebladerd, zodat men daar- onder zittend verborgen kan zijn als in een prieel. Een bij uitstek geschikte plaats om te rusten. Dit ziet Micha voor zich wanneer hij spreekt van het komende vrede-rijck, wan- neer de volkeren "hun zwaarden tot ploegscharen zullen omsmeden en hun speren tot snoeimessen. ... Maar zij zullen zitten een ieder onder zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom" (Micha 4).

- 134** b. Nathanaël. Omdat een vijgeboom een zeer geschikte plaats was om te rusten (zie boven, antwoord 133).

- 135** c. Vroege vijgen of lentevijgen. Zijn reeds in juni rijp. Late vijgen ontwikkelen zich op de nieuwe takken en bladholten. Rijpen in augustus tot september. Wintervijgen. Vele late vijgen worden niet meer rijp in het najaar. Pas in het volgende voorjaar beginnen ze weer te groeien en te rijpen.

BLOEMEN EN PLANTEN 4

- 136** 1. De eikenbossen van Mamré bij Hebron. Hier ging Abraham wonen (Genesis 13 : 18).

- 137** 2. Op de olijfbom. Hier was Gethsemané, waar Jezus bad vlak voor Zijn evangenneming.

- 138** 3. a. Er is een witte en zwarte moerbeiboom. De rijpe vruchten van de zwarte moerbeiboom zijn zwart en sappig. Het sap is rood.

- 139** b. Psalm 84 berijmd (oude vert.). In de onberijmd psalm staat: balsemstruik.

- 140** c. Met het oogsteest. "Oogsteesten vormen een zichtbaar teken van het verbond, van de dialoog tussen God en de mensen. De nieuwe oogst die het leven en voortbestaan verzekert, is een teken van Gods trouw, van Zijn houden van het verbond. Zo brachten de Joodse boeren, als de boeren der andere volken, bij het begin van de oogst hun offer". J. S.

BLOEMEN EN PLANTEN 5

- 141** 1. In het verhaal van Ezau, die zijn eerstgeboorterecht aan Jacob verkoopt (Genesis 25 : 34). De vruchten lijken op die van een erwt maar zijn plat. Gekookte linzen hebben een roodachtige chocoladebruine kleur.

- 142** 2. Omgeven door een muur, die is opgebouwd uit losse stenen. Er is een uitzichttoren, van waaruit gekeken wordt of er geen onraad is. Een wijpersbak, bestaande uit een grote bak waarin de druiven platgetreden worden, verbonden door een opening met een kleinere bak waarin het sap vloeit. De wijngaard is tegen een helling gebouwd.

- 143** 3. a. Koriander is een plant met witte en roodachtige bloemen, die zich kenmerkt door haar sterke geur.

- 144** b. Men gebruikt korianderzaad als specerij, maar ook als geneesmiddel.

- 145** c. Het wordt genoemd in het verhaal, dat de Israëlieten manna krijgen in de woestijn, omdat het manna lijkt op het korianderzaad (Exodus 16 : 31).

BLOEMEN EN PLANTEN 6

- 146** 1. Papyrus groeide vooral langs de Nijl. Het is een plant met een 3-4 m hoge slanke stengel. Pas in de Grieks-Romeinse tijd is het ook in Palestina ingevoerd. Er wordt papier van gemaakt.

- 147** 2. Koning Salomo dreef handel met koning Hiram van Tyrus. Er werd cederhout en cypresenhout verhandeld in ruil voor tarwe en olijfolie. Dit hout werd gebruikt voor de tempelbouw (1 Koningen 5).

- 148** 3. a. Een amandelboom is een kleine boom met hard hout, die een hoogte van circa 5 m kan bereiken. De boom bloeit zeer vroeg. Nog voor de bladeren uitkomen springen de bloemknoppen open. Soms al in januari-februari.

- 149** b. Sjaked, dit betekent: waakboom, in verband met het zeer vroeg bloeien.

- 150** c. In dit beeld wordt de amandelboom = waakboom, door zijn zeer vroeg bloeien als beeld gebruikt voor het waakzaam zijn van de Heer. Hij slaapt niet, maar waakt en ziet wat mensen doen, in dit geval het onrecht dat bedreven wordt.

BLOEMEN EN PLANTEN 7

- 151** 1. In de bergstreken van Syrië en Palestina, maar vooral op de Libanon en de Hermon. Het hout is geel-rood en zeer duurzaam. De cypres wordt voor scheepsbouw gebruikt. In de tempel van Salomo waren de vloerplanken en tempel- poorten van cypresenhout (1 Koningen 6 : 15, 34).

- 152** 2. Myrre is een gomhars van donkerrode kleur. Het wordt afgescheiden door de schors op een boom van de balsem- boomfamilie. De boom waarop echte myrre wordt gewon-

nen groeit in Arabië, Abessinië en op de Somalikust in Oost Afrika. Het is een boom of heester, die lijkt op een meidoorn. Het werd gebruikt bij de vervaardiging van heilige zalfolie, als schoonheidsmiddel en als medicijn.

Twee verhalen:

De wijzen uit het Oosten brengen myrrhe mee (Mattheüs 2 : 1-12).

In het verhaal van de zalving van Jezus (Mattheüs 26 : 6-16) komt een vrouw met een kruik vol myrrhe.

- 153** 3. a. **Mierikwortel** (herinnering aan het bitter leed in Egypte). **charoset** = mengsel van zoete appels, amandelen, rozijnen, kaneel, suiker en wat wijn (door de kleur van dit mengsel een herinnering aan de leem waarvan de stenen gebakken moesten worden). **Geroosterd beentje** (symbool van het pesachlam). **Matzes** (herinnering aan de ongezuurde broden).
- 154** b. De dadelpalm. Op sommige plaatsen vindt men de dadelpalmen in dichte bossen, op andere plaatsen staan enkele bomen. De palm groeit op dorre, zandige en zouthoudende grond, maar vocht kan hij niet ontberen. Als hij 30 jaar oud is, is de dadelpalm volkomen ontwikkeld. Na zijn honderdste jaar gaat hij achteruit. Hij kan 200 jaar oud worden. Jericho wordt in de Bijbel de palmstad genoemd, door zijn vele palmbomen (Deut. 34 : 3, Richt. 1 : 16, 3 : 13, 2 Kron. 28 : 15).
- 155** c. Palmbladeren zijn het symbool van de vreugde en overwinning en werden o.a. gebruikt bij het loofhuttenfeest (Lev. 23 : 40, Neh. 8 : 16vv.). Men droeg ze in de handen bij overwinningfeesten en wanneer men een koning welkom heette (Joh. 12 : 13).

BLOEMEN EN PLANTEN 8

- 156** 1. Cactussen, doornstruiken, distels, palmbomen.
- 157** 2. Palmboom, vijgeboom, olijfboom, eikeboom, plataan, appelboom, Johannesbroodboom, granaatappelboom, cypres.
- 158** 3. a. "Let op de leliën des velds, hoe zij groeien: zij arbeiden niet en spinnen niet" (Matth. 6 : 28).
- 159** b. Mattheüs 6 : 28.
- 160** c. De bergrede.

161 Hanna.

KANSKAARTEN

162 Ik ben de Here, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb (Exodus 20 : 2).

163 Mirjam.

164 Machlon en Chiljon.

165 De profeet Jesaja in hoofdstuk 55 : 1.

166 Johannes, Jacobus, Simon Petrus, Andreas, Filippus, Bartholomeüs (Nathanaël), Thomas, Mattheüs, Jacobus (zoon van Alfeüs), Thaddeüs, Simon de Zeloot (= ijveraar) en Judas Iskarioth.